

BUITENKANS

MAGAZINE OVER HET PLATTELAND
VANDAAG EN MORGEN

EEN UITGAVE VAN DE
VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
JAARGANG 5 | NUMMER 12 | DECEMBER 2016

OPENRUIMTEPLATFORM
ROND LEER- EN TEST
TRAJECTEN AF

GEZOCHT: MEER
SPEELNATUUR IN
VLAANDEREN

GROENE STROOM?
DIE PRODUCEER JE
ZELF

20 JAAR GEBIEDS-
GERICHTE WERKING
IN WEST-VLAANDEREN

DOSSIER OPEN RUIMTE

**“DE VERSNIPPERING
HEEFT VLAANDEREN
DISFUNCTIONEEL
GEMAAKT”**

DUBBELINTERVIEW MET MINISTER JOKE SCHAUVLIEGE
EN VLAAMS BOUWMEESTER LEO VAN BROECK

“DE VERSNIPPERING HEEFT VLAANDEREN DISFUNCTIONEEL GEMAAKT”

Waar men gaat langs Vlaamse wegen, komt men Vlaamse huizen tegen. Het versnipperde Vlaamse landschap heeft een zware impact op onze leefkwaliteit, mobiliteit, waterhuishouding en biodiversiteit. Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw Joke Schauvliege en Vlaams Bouwmeester Leo Van Broeck pleiten voor kernverdichting, maar niet manu militari: "Als mensen zien hoeveel voordelen een andere manier van wonen biedt, gaan ze vanzelf overstag."

Vlaams Bouwmeester **Leo Van Broeck** is een enthousiaste duizendpoot. Hij combineert zijn job als medeoprichter van architectenbureau Bogdan & Van Broeck met een leerstoel Architectonisch en Stedenbouwkundig Ontwerpen aan de KU Leuven. Als Vlaams Bouwmeester pleit hij onder meer voor kernverdichting en een functionele ruimtelijke ordening. Een visie waar Vlaams minister **Joke Schauvliege** zich in kan vinden, zij het met enige nuance: "Ik wil geen revolutie, maar een evolutie."

Het cliché wil dat Vlaanderen 'volgebouwd' raakt. Cijfers tonen aan dat 73 procent van ons grondgebied niet bebouwd is. Hoeveel open ruimte hebben we nodig?

Minister Schauvliege: "Vlaanderen is nog niet volgebouwd, maar het voelt wel zo aan. Een van de redenen daarvoor is de 'verrommeling' van onze ruimte. De afgelopen decennia kon en mocht alles op het vlak van ruimtelijke ordening, waardoor we nu met een sterke lintbebouwing zitten. Toch is het meer dan een gevoel. Het tempo waarmee we nu open ruimte verharderen – zo'n 6 hectare per dag – is onhoudbaar, zowel ecologisch als op het vlak van levenskwaliteit."

Bouwmeester Van Broeck: "De mens is maar één van 8,7 miljoen dier- en plantensoorten op aarde. Het menselijk ruimtebeslag in Vlaanderen bedraagt 36 procent van onze oppervlakte, tegenover 2,8 procent beschermde natuur. Dat is een van de laagste cijfers van Europa. Het hele milieu zou baat hebben bij een betere ruimtelijke ordening."

"Bovendien is de mens niet alleen de oorzaak van het probleem, maar ook een slachtoffer. De versnippering heeft onze ruimte disfunctioneel gemaakt. De filerecords in de ochtendspits lopen op tot meer dan 400 kilometer. Dat kost tijd en geld: niet alleen omdat werknemers in de file staan, maar ook omdat we al die wegen moeten onderhouden."

Hoe nadelig ook, de versnippering van Vlaanderen is een feit. Kunnen we dat nog veranderen?

Bouwmeester Van Broeck: "Ja hoor. We hebben ook maar tweehonderd jaar nodig gehad om ons grondgebied te verrommelen. (*lacht*) Vastgoed is afgeschreven op dertig jaar: in twee generaties kunnen we de situatie rechtekijken. Dat kan bijvoorbeeld door bouwgronden in buitengebied te ruilen voor een gelijkwaardig alternatief op een betere locatie. In Genk hebben veertig eigenaars van een villagrond hun bouwgrond ingeruild voor een aandeel in een bouwproject van tachtig appartementen. De grondwaarde van twee appartementen bleek hoger te zijn dan die van één villagrond. De meeste mensen hadden de rekening snel gemaakt."

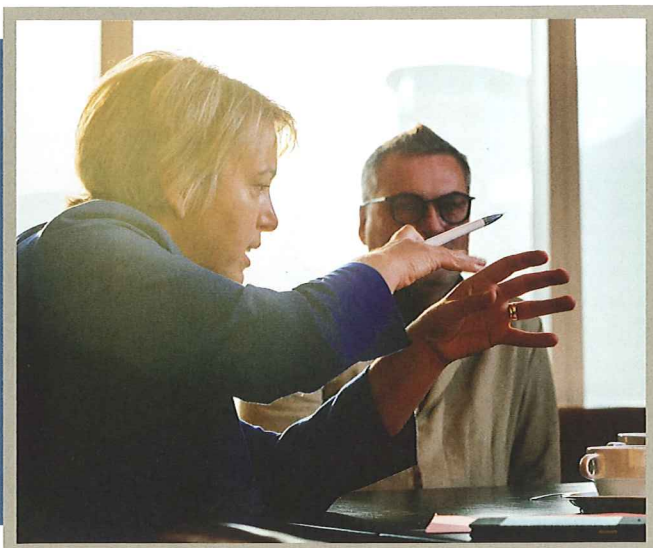
Hoe zou onze ruimtelijke ordening er in de toekomst moeten uitzien?

Bouwmeester Van Broeck: "Ik pleit voor duidelijke kernen met daarrond aantrekkelijke open ruimte. Het Vlaamse platteland moet terug naar de tijd van Bruegel, met compacte dorpen, landerijen en af en toe een middelgrote of grote stad. Zo wordt Vlaanderen een multipolair netwerk van verdichte kernen. En daartussen hebben we dan weer ruimte."

Minister Schauvliege: "We hebben open ruimte nodig om de biodiversiteit te bewaken en de klimaatverandering – met overstromingen én droogte – het hoofd te bieden. Dat houdt in dat we dicht bij elkaar moeten gaan wonen, maar met meer kwaliteitsvol groen in de omgeving. Zo'n mentaliteitswijziging vraagt tijd. Ik pleit liever voor een evolutie dan een revolutie. Vlamingen hebben jarenlang gestreefd naar een vrijstaande woning in het groen. Dat ideaalbeeld veranderen we niet door mensen te onteigenen, wel door hen goede voorbeelden aan te reiken. We willen mensen tonen hoe ze op een aantrekkelijke manier anders kunnen gaan leven. Als ze zien hoe ergens een mooi woonblok wordt ontwikkeld, vlak bij winkels, openbaar vervoer en mooie natuur, zal dat aanstekelijk werken."

Enquêtes tonen aan dat veel Vlamingen toch gehecht zijn aan hun woning in het groen. Kun je mensen in dichte kernen voldoende rust en ruimte garanderen?

Minister Schauvliege: "Als je graag in de natuur gaat wandelen, is een kleine woning vlak bij een bos toch perfect? Dan hoef je in het weekend niet in de file te staan op weg naar wat groen. En publieke natuur hoef je niet zelf te onder-

“ Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen pleit voor kernverdichting, maar lokale actoren mogen dat principe zélf invullen ”

Minister Joke Schauvliege

houden. We zien dat onze maatschappij verandert: mensen willen wel rust en natuur, maar hebben minder tijd of zin om daar zelf mee bezig te zijn. 50-plussers vormen nu al de grootste kopersgroep van appartementen in stads- en dorpskernen. Mensen willen geen fortuinen meer betalen aan tuinmannen en stookkosten. Ze willen sociaal contact, en winkels en openbaar vervoer in de buurt.”

“Op den buiten’ wonen is ook niet meer zo idyllisch als vroeger. Omdat je voor elke activiteit – werken, winkelen, sporten – de auto moet nemen, verlies je tijd die je anders met je gezin kunt doorbrengen. Hoe meer goede voorbeelden mensen zien, hoe meer ze overtuigd raken van de voordelen van andere woonvormen.”

Bouwmeester Van Broeck: “We moeten mensen gewoon informeren. Waarom zijn Vlamingen zo goed in afval sorteren? Omdat we als kinderen al te horen krijgen hoe het moet en waarom het belangrijk is. Dat is voor ruimtelijke ordening ook zo. Begrijp me niet verkeerd: Vlamingen blijven Vlamingen. Het zal nog een hele tijd duren voor co-housing en deeltuinen hier ingeburgerd raken. Maar een rijhuis met een kleine tuin is voor veel mensen voldoende om wat privacy en buitenruimte te hebben. Het heeft geen zin om Vlamingen te dwingen een tuin of andere voorzieningen te delen. Maar als ze er de voordelen van inzien, lukt het wél. Ik zag onlangs een appartementsblok met een geïsoleerde ruimte waar kinderen hun muzieklessen kunnen oefenen. Dat comfort vind je zelden. Of neem nu een conciërge die online-aankopen aanneemt, zodat je geen lingeriepakkertjes op het werk moet laten leveren. Of een gedeeld zaaltje dat je kunt reserveren voor een feestje. Dat zijn reële voordelen. Je moet bouwen op zo’n manier dat mensen zich goed voelen: met minder ruimtegebruik, maar meer comfort.”

U pleit voor een integratie van wonen en werken in de stad. Kan dat ook op het platteland?

Bouwmeester Van Broeck: “Natuurlijk! We hoeven wonen en werken echt niet altijd te scheiden. Van grote industriële bedrijven kan ik begrijpen dat we ze op afzonderlijke terreinen plaatsen. Maar de laatste jaren hebben we zelfs de kleinste fietsenherstelplaats naar een terrein in het buitengebied geduwd waar je alleen met de auto kunt komen. Kleine bedrijfjes die niet lawaaiig of vervuilend zijn – denk aan fietsherstellingen, computerspulletjes ... - kunnen we beter in een woonomgeving inpassen. Dat is een win-winsituatie.”

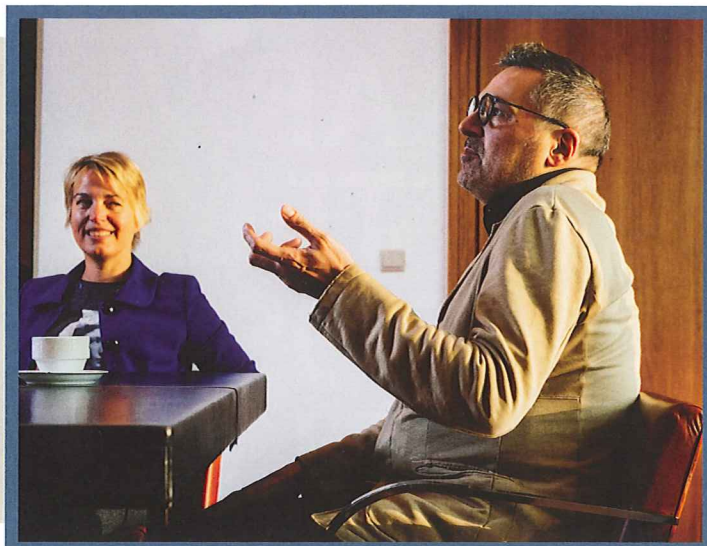
Minister Schauvliege: “In de discussie rond ‘dichter bij elkaar gaan wonen’ wordt de link tussen de stad en het platteland vaak vergeten. Die twee versterken elkaar. Een mooier platteland is ook een aantrekkelijke bestemming voor iemand die in de stad woont. Zo heeft het platteland veel meer potentieel: korte-ketenverkoop door landbouwers, kinderboerderijen ... Als we dichterbij elkaar gaan wonen, worden ook het platteland en de dorpen daar sterker door.”

Het nieuwe Beleidsplan Ruimte Vlaanderen pleit onder meer voor kernverdichting. Wat zijn de grootste verschillen met het vorige plan, het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen?

Minister Schauvliege: “Met het nieuwe Beleidsplan willen we het tempo waaraan we open ruimte verharder stevig afremmen, zodat we op termijn geen nieuwe open ruimte meer innemen. Dat is mogelijk door te verdichten, maar ook door meer creativiteit toe te laten. We gaan nog wel algemene doelstellingen vastleggen, maar de lokale actoren krijgen meer vrijheid om te bepalen hoe ze die doelen realiseren. Als je vandaag een huis tot een kangoeroewoning wilt verbouwen, bots je op een muur van regels. Van die starre aanpak willen we af. We evolueren naar een gebiedsgerichte aanpak, waarin de lokale actoren samen beslissen wat de beste ruimtelijke indeling is.”

“Vlaanderen moet terug naar de tijd van Bruegel: compacte dorpen, grote landerijen en af en toe een stad”

Vlaams Bouwmeester Leo Van Broeck

Bouwmeester Van Broeck: “De doelstellingen moeten we top-down vastleggen: natuur versterken, geen open ruimte meer innemen, de mobiliteit verbeteren ... Maar Molenbeek is Knokke niet. De lokale besturen kennen de plaatselijke actoren veel beter dan wij. Wij kunnen vastleggen wat er moet gebeuren, maar niet hoe ze dat moeten doen.”

Naast het menselijk ruimtebeslag neemt de landbouw in Vlaanderen meer dan 50 procent van de ruimte in. Veel landbouwproducten worden uitgevoerd of zelfs vernietigd. Kunnen we zo'n groot landbouwareaal nog verantwoorden?

Minister Schauvliege: “De Europese Unie heeft ervoor gekozen om landbouw in Europa te houden en niet alles in te voeren. De voedselproductie is strategisch belangrijk. Omdat Vlaanderen over veel vruchtbare grond beschikt, gebeurt die productie deels bij ons. We maken nu eenmaal deel uit van een eengemaakte, Europese landbouwmarkt. Ik vind het heel moeilijk om in die vrije markt zomaar een beperking op te leggen.”

“Anderzijds zorgt het marktprincipe er wel voor dat de landbouw evolueert. De biolandbouw groeit, terwijl landbouwers minder investeren in producten waar minder vraag naar is. De situatie reguleert zichzelf. Zomaar landbouwgebied gaan schrappen om ruimte vrij te maken, daar geloof ik niet in. We kunnen wel wat bijsturen, maar de landbouw blijft een belangrijke economische speler.”

Kan het marktprincipe voldoende werken als we bepaalde sectoren via subsidies in stand houden?

Minister Schauvliege: “Subsidies zijn niet bedoeld om sectoren kunstmatig in leven te houden. Daar kijkt Europa nauwlettend op toe. Bovendien legt het Europese landbouwbeleid steeds meer nadruk op vergroening. Een landbouwer die niet investeert in duurzaamheid, raakt zijn subsidies snel kwijt.”

“Als je de landbouwproductie in Vlaanderen vergelijkt met die in Canada of de VS, dan zie je dat onze ecologische voetafdruk om graan of vlees te produceren veel lager is. Omdat onze ruimte zo beperkt is en landbouwers altijd in de omgeving van bewoning en natuur werken, doen ze veel investeringen om een ‘goede buur’ te zijn. Dat is voor mij een goede reden om de voedselproductie hier te houden.”

Bouwmeester Van Broeck: “Als je ons ruimtebeslag vergelijkt met dat van andere landen, hebben wij meer landbouw, maar veel minder natuur. Zolang we het landbouwgebied duurzaam inrichten, hoeft het niet kleiner te worden. Het is vooral onze manier van wonen die veel open ruimte opeet: de versnipperde bebouwing en de ontelbare wegen.”

Vlaanderen heeft te weinig beschermde natuur.

Kunnen we het landbouwareaal mee inschakelen om de natuurdoelstellingen te halen?

Minister Schauvliege: “Zeker. We sluiten nu al beheersovereenkomsten met landbouwers om maatregelen te treffen voor akkervogels, bijen ... Ook de algemene landbouwsubsidies zijn vaker gekoppeld aan groene voorwaarden, zoals maatregelen voor akkers die goede grond verliezen door erosie. Daarnaast worden landbouwers vaker ingeschakeld voor het beheer en het onderhoud van natuur.”

Bouwmeester Van Broeck: “Op termijn zullen ook gewone mensen aan natuurbeheer gaan doen. In Engeland bestaat 28 procent van de ruimte uit natuur: dat zijn geen omheinde parken, maar kleine gebiedjes die door burgers worden beheerd. Ik vind het belangrijk dat we minder antropocentrisch gaan denken. Om andere soorten ook te respecteren, mogen we gerust wat ruimtelijke nederigheid tonen. We dragen samen zorg voor de planeet.”